

Hátrálva a damaszkuszi úton

Nem szabadok, nem demokraták, de még szövetségesek

Az SZDSZ küldöttgyűlésén hallhattuk: a párt egységes, mindenki a koalíció mellett van, egyetértünk, egyet akarunk, soha és mindig. Kamaszkorunk egyik fogós erkölcsi parabolája jut erről az eszembe.

HORVÁTH F. MIKLÓS

Két szerelmes (fiú és lány) epedve várják a találkozást egy zúgó folyó két partján. Ám a révész csak úgy hajlandó átvinni a lányt, ha előbb neki adja a tisztességét. A két szerelmesnek találkoznia kell, itt nincs vita. Viszont ha átjut a lány, éppen azt veszíti el, amiért tulajdonképpen szeretik, ami miatt a legmagasabb rendű emberi értékek egyértelművé teszik a szerelmesek erkölcsi fölényét minden egyéb megfontolás ellenében. A találkozás árán éppen a találkozás értelme tűnik a semmibe. Most átmenjen a lány, vagy sem?

Az SZDSZ átment. Nem törődött azazal, hogy a túlparton várakozók többsége egzisztenciáját, életét tette fel arra, hogy a gyűlölt Kádár-rendszer kimúljon. Millióan hitték, hogy az SZDSZ már-már örökre eltemetettnek vélt álmaik megvalósítása felé indult. Az emberek egymás kezéből kapkodták a broszúrákat, amelyekben demokratikus választást, népképviselést, a gyűlölt pártarisztokrácia gyökeres kiirtását, a korrupció, a nepotizmus felszámolását, szociális piacgazdaságot, parlamenti demokráciát ígértek.

Kis János és Tölgyessy Péter idején a liberális polgári demokratikus szabályok szerint működött az SZDSZ, és 1992-re majdnem kimúlt. Nem volt rájuk vevő az ország. A kemény mag (de *Solt Otilia* után nevezhetnők őket zsúfúknak is) elképzelései meghiúsulni látszottak. Magyarországon a polgári liberalizmus feltámaszthatatlannak bizonyult.

Csak hogy a párt vezetőinek e csendes kimúláshoz képest egészen más tervei voltak. Könnyű a krónikás helyzete: az elmúlt pár év története fényesen bebizonyította, hogy a cél a hatalom mind nagyobb szeletének megszerzése volt, mindenféle fenntartás nélkül. Ha nem ment a dolog a demokratikus liberalizmus módszereivel, akkor ment máshogy.

Magyarország az adott célobjektum. Történelme, helyzete, társadalmi struktúrája, hagyományai, szociális és pszichikai állapota a párt vezetői és ideológusai előtt nyitott könyv volt. Történelem, filozófia, pontos receptek, történészek munkái, elő-

dök tapasztalatai, áttanulmányozott szakönyvtárak, évek szorgalmas kutatómunkája, elméleti szakemberek tökéletesen felkészült gárdája állt a pártvezetés rendelkezésére. Ezek szerint Magyarországon a hatalom megszerzéséhez egyetlen módszer kívánatos és üdvös: az erő, a tekintély, az egység fenntartása, látatása, éreztetése. A módszer több ezer éves, a neve pedig diktatúra. A bökkenő csak az volt, hogy ezt a szót ünnepelesen kitörölték a magyar politikai szótárból. De nem a gyakorlatból.

Az erő, a tekintély és az egység szentháromságából az első kettő pusztán ügyes retorika, jó sajtó és kellően kiművelt viselkedés kérdése. *„Meváltozott a politikai helyzet. Ma a vezető szabad demokrata politikusoknak nem zárt ajtóik mögött folytatott kemény alkudozásban kell helytállniuk (...) hanem a nyilvánosság előtt, egy possibili kormánypart szerepében. A villódzó, nyughatatlan, racionalisztikus szellemi energia, az igazságkereső szenvedély, a kényes erkölcsi öntudatosság, az igazakra való büszkeség (...) értelmiségi írástudó erények, de egyvalami hiányzik ebből a sorból, a megbízhatóság szilárd látszata, a következő lépés megjósolhatósága, azaz a kiszámíthatóság, a rendíthetetlen nyugalom.”* Világos a program, érthető a váltás iránya és lényege. Elhinnünk pedig szinte kötelező, mert a fenti sorokat 1990 őszutóján nem más, mint *Tamás Gáspár Miklós* írta.

Hanem az egység, az kemény dió. Ha a természetes hagyományoktól, a történelemre és a napi praktikumra vonatkozó nézeteinek sokaságától, az eltérő stratégiai elképzelésektől és a szociális státusok elképzelhetetlen tarkaságától még 1992-ben is százfelé szabdalt párt 1995 végén elhítheti magáról, hogy egységes, annak két magyarázata lehet.

Az egyik: az egész nem igaz.

A másik: ez már nem az a párt.

Az igazság talán a két magyarázat között félúton van. Mindenesetre az a tény, hogy az SZDSZ tagsága gyakorlatilag elűnt, hogy csak a tisztségviselőkből — önkormányzati és parlamenti képviselők, illetve pártapparátusi funkcionáriusok —

áll a párt (Tölgyessy Péter tavaly a Népszabadságban nyilatkozta ezt) magyarázata lehet az egyetértésnek.

Mindenki tanúja lehetett annak, hogyan készült az SZDSZ 1993-ban a parlamenti választásokra. Hogyan tette egységessé a pártot, hogyan intézte el a saját belső ellenzékét. Hogyan űzte el a neki nem parírozó párttagokat minden pozícióból, hogyan szorította ki engedetlen politikusaikat a 4x4 nevű belső újság szerkesztéséből, hogyan szervezte meg az országgyűlési képviselők jelöltállítását. Tudomása volt sokaknak arról a hírhedtté vált tesztről, amelyen a pozitív eredményt azok a jelöltek érthették el, akik a párt elképzelései, hangadói, pillanatnyi vezetői iránt feltétlen lojalitást mutattak. Kinek az agyából pattant ki az a csomagküldő nyeményszolgálatoktól kölcsönzött záradék, miszerint *„aki kétségbe vonja a teszt eredményét, automatikusan önmagát kizárja a jelöltek sorából”?*

Tanúja lehetett mindenki az 1994-es választási vereségnek is, hogy az egész országból 3-4 képviselő jutott be közvetlenül a parlamentbe, Budapesten pedig egyetlenegy sem. Majd figyelhetette a történelemből oly jól ismert retorikai büvészmutatványt, melynek nyomán a vereség cilindereből egy győztes nyuszit varázsoltak elő. A sajtóból értesülhettek a koalíció-nem koalíció, kívül-kívül nem szánalmas haláltáncáról, de azt már sehonnan nem tudhatta meg az egyszerű halandó, mi történt azon a bizonyos küldöttértekezleten, ahol a küldöttek arról szavaztak, hogy kezdjék meg az MSZP-vel a tárgyalásokat. Hogy miképpen irányították a hangulatot, hogy a hozzászólási cetliket nem egy titkárnő vagy jegyzedő gyűjtötte, hanem maga *Matyi László* országgyűlési képviselő. Aztán az elnökségben nyilván szortíroztak: őt a koalíció mellett, egy ellene, őt mellette, egy ellene. Határozat született az MSZP-vel elindítandó tárgyalásokról. Másnapra ez a határozat a koalíciót megkövetelő igenként röppent szét a magyar sajtóban.

Viszont arról már senki nem értesülhetett, ami ezután a közelgő önkormányzati választások előkészítése jegyében történt. Hogy egy kora őszi országos tanácsülés miképpen vedlett át inkvizíciós vizsgabizottsággá. Hogy ezen az ülésen Tamás Gáspár Miklós elnökle alatt elintézték

Sebes Gábort, a XII. kerület polgármesterét, mert azt merészelte mondani, hogy az SZDSZ egy bizonyos döntése „a zsákmanylvú pozíciószerezést szolgálja”. Nem tudhatta senki, hogy ezen az ülésen kivégezték a győri szervezetet, és egy budapesti kerületet átjátszottak egy volt hivatásos katonai hírszerző kezére. Nem láthatta senki, miképpen sírtak a falnak dőlve a győri SZDSZ kiebrudalt tagjai, és arról sem lehetett értesülése senkinek, hogy a fenti adatok nyomán egy százezres budapesti kerületben miként szűnt meg egy csapásra az addig a helyi SZDSZ vezette közélet, és tűnt el az egyetlen erő, amely útjába állhatott a kerület gátlástalan vezetésének.

Bizonyára nem adták a kívülállók kezébe azon cikkeket sem, melyek hangnemét Szász István, „az 1012. számú SZDSZ-tagkönyv” adta meg, lebunkóztán Széles Gábort. Folytatta a sort **Eörsi István**, **Lengyel Lászlót** sem kímélve, és csatlakozott Tamás Gáspár Miklós, a Magyar Narancs két fiatal újságíróját mocskolva. Mindezt azért, mert a polgári újságírás szabályait betartva addig szoktalan hangon mertek szólni A pártból.

Nem törődnek azzal, hogy legalább valamennyire elhíhetők magyarázattal éljenek, mire megy mindez? A demokrácia kiteljesítésére? Csak azt felejtették el az elemzők, hogy megosszák a közönséggel — így párttagságukkal —, hogy Magyarországon szó sem lehet az általuk vázolt demokráciáról, mert a történelmi helyzet, a tudat és a gyakorlat nem Weimarnál vagy a Moncloa-paktumnál vesztegel, mint azt a fordulat idején hirdették. Ma egyértelműen a '89 előtti egypárti diktatúrák gyakorlata köszön vissza.

A gazdaság rendbeszedése a cél? A *Horn—Pető—Bokros*-csomag magyarázóival szemben inkább *Sárközy Tamás* briliáns elemzésével érthetünk egyet, amely szerint éppen a vissza, az állami tulajdonú gazdaság, és nem a piacgazdaság felé mozog a magyar gazdaság.

Az SZDSZ tevékenységének minden következményét mérlegelve attól tarthatunk, hogy a megmaradtak vezetőiket követve Paulusból Saulusok lettek. Elindultak hátrálva Damaszkuszról Jeruzsálembe, ahol sem ők, sem volt harcostársaik eleddig még nem jártak. *Cohn Bendit* és *Ulrike Meinhof* mára legfeljebb pocakosodó polgárok lehetnének, de arra nemigen van példa, hogy egy volt ellenzéki demokrata beállt volna az establishment leopárdjai közé. Pedig itt ez történt, bizonyítva, hogy hiába azonos a név, ez a párt már nem szabad, és nem demokrata. ■

Ahová a pénz vándorol

A Newsweek című amerikai hetilap december 18-i számában Alekszej Izjumov közgazdász és politikai elemző, aki jelenleg az USA-beli Kentucky szövetségi államban lévő Louisville Egyetemen tanít, egy egész oldalt kapott, hogy érveit kifejtsse, miért is szavazna Lebegy tábornokra.

Lebegy „jóindulatú diktátor” is lehet. „Ha Oroszországban korlátozni kell a demokratikus szabadságjogokat cserében a gazdasági növekedésért, Lebegy teamje az, amelyikben a leginkább bízni lehet”, írja Izjumov, aki ugyanezt a véleményét nyilván nem írhatná le a magyarországi liberális lapok egyikében sem.

Nálunk egyetlen párt mutat rokonszenvet az ázsiai út iránt: a Független Kisgazdapárt. Igaz, az FKGP vezetői sohasem hangoztatták, hogy hatalomra jutásuk esetén korlátoznák a szabadságjogokat. Kétségtelen azonban, hogy Magyarországon is megindult — többek között ebben a rovatban — az ázsiai út ismertetése, amire komoly szükség van, ugyanis a magyar médiafogyasztó elől az Ázsiából, de főként Délkelet-Ázsiából jövő, nem technikai jellegű információt teljes mértékben elzárták, és jelenleg is elzárják.

Megindult tehát a kapitalizmus nyugati és keleti modellje közötti verseny. Egyre több elemző látja úgy, hogy a távol-keleti modell, főként a fejlettség magyarországi szintjéről indulva, nagyobb sikereket ígér: a nyugati fejlődésnél messze gyorsabb ütemű gazdagodást kínál, és a kommunizmus pusztítása után könnyebben járható útnak tűnik. Különösen akkor, ha az eddig eltelt 5 év alapján vetítjük előre Magyarország jövőjét: ha tovább folytatjuk a nyugati modell követését, röpke 500-600 év elteltével talán utolérjük őket, a nyugati országok és Magyarország fejlődési ütemét együttesen figyelembe véve összevetve.

A távol-keleti modell ismertetőinek anyagi forrásai rendkívül korlátozottak. De ez nem jelenti azt, hogy a nyugati modell mellett kiállókat ne zavarná az alternatív modelltől beszélők most még csak igen vékony hangja. Veszélyeztetve érzik magukat. Talán emlékeznek arra, hogy az

eszmék terjedése — Krisztustól az iráni ajatollahig — nem pénzfüggő. Szerencsénk.

A Nap-Kelte egyik múlt heti adásában Szabó Iván, az MDF ügyvezető elnöke az öt kérdező *Forró Tamással* együtt domborította ki a nyugati út előnyeit az ázsiaihoz képest. Úgy látszik, az idegesség nem pusztán a baloldali koalíció berkeinek sajátja. Álljon itt a vitához lábjegyzetként egy összeállítás, amely azt mutatja, miként változott a világ leggazdagabb cégeinek rangsora az elmúlt húsz évben. Magyarul: hogy hová vándorol a pénz. A modellek sikerét illetően a következtetést vonják le olvasóink.

A világ legnagyobb cégei

1975

1995

Exxon	Mitsubishi Corp.
General Motors	Mitsui & Co.
Royal Dutch/Shell	Itochu Corp.
Texaco	Sumitomo Corp.
Ford Motor	General Motors
Mobil Oil	Marubeni Corp.
National Iranian Oil	Ford Motor
British Petroleum	Exxon
Standard Oil	Nissho Iwai Co.
Unilever	Royal Dutch/Shell

A világ legnagyobb bankjai

1975

1995

BankAmerica Corp.	Sanwa
Citicorp	Dai-Ichi Kangyo
Chase Manhattan	Fuji
Banque Nation. Paris	Sumitomo
Dai-Ichi Kangyo	Sakura
Barclays	Mitsubishi
Deutsche Bank	Norinchukin
National Westminster	Industr. B. of Japan
Crédit Lyonnais	Long-Term Cr. B.
Sumitomo	Deutsche Bank

Az 1995-ös táblázat nyertesei nem is sejtik, hogy a Nap-Kelte szerint rossz lóra tettek. Tartunk tőle, hogy újabb húsz év múlva még mindig nem fognak rájönni tévedésükre.

(L. I.)